

УДК 368.81(4)

С. О. Рубан, Д. Р. Абрамітова, аспіранти
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

МАЙНОВЕ СТРАХУВАННЯ: ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПИ

У статті досліджено європейський досвід здійснення майнового страхування та регулювання страхового ринку. Встановлено тенденції розвитку таких видів, як страхування майна та автомобільне страхування, які займають значну частину у структурі “нон-лайф” страхування за обсягами страхових премій і відшкодувань. Проведено порівняльний аналіз практики функціонування страхових ринків Німеччини, Великобританії та Франції. Проаналізовано особливості здійснення страхування майна в туристичній галузі.

Ключові слова: “нон-лайф” страхування, майнове страхування, автострахування, валові страхові премії, страхування туризму.

Постановка проблеми. На сьогодні лідерами “нон-лайф” страхування в Європі та світі залишаються страхові ринки Німеччини, Великобританії та Франції, що поступаються лише ринку США. Їх частка в даному сегменті у 2010 році становила 21, 15 та 14 % відповідно. Найбільшу питому вагу в обсязі зібраних валових страхових премій даних країн займають такі види, як автострахування (29 %), медичне страхування (25 %) та страхування майна (20 %). Темпи зростання автострахування та страхування майна у 2010 році в Європі становили 1,3 та 2,1%, що значно менше порівняно з іншими видами “нон-лайф” страхування. Так, наприклад, темп зростання медичного страхування за аналогічний період досяг 6 %. Тому актуальним є дослідження майнової складової “нон-лайф” страхування серед країн-лідерів у даній галузі та в розрізі європейського ринку страхування з метою визначення особливостей розвитку та наявних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні питання щодо майнового страхування досліджувались у роботах таких вітчизняних науковців, як В. Базилевич, К. Базилевич, К. Воблій, О. Вовчак, Н. Внукова, О. Заруба, М. Клапків, В. Малько, С. Осадець, А. Таркуцяк, Я. Шумелда. Значний внесок у розробку практичних аспектів майнового страхування зробили західні вчені: А. Манес, Д. Бланд, Дж. Діксон, В. Гейльман, В. Гаврийський, Д. Фарні.

Мета статті – проаналізувати основні тенденції в галузі майнового страхування передових країн ЄС. Дослідити динаміку розвитку автострахування та страхування майна в структурі “нон-лайф” страхування, а також визначити перспективи страхування майна в туристичній галузі.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до директиви Європейського Союзу визначається “галузевий” поділ страхування на страхування

життя (“лайф” страхування) та страхування інше, ніж страхування життя (“нон-лайф” страхування). Таке розмежування обумовлене економічними особливостями видів страхування: страхування життя здійснюється на довгостроковій основі, інші види – на короткостроковій. Важливість такої класифікації полягає в розподілі страхових організацій за цілями державного регулювання та їхнього ліцензування. Особливості координації законодавчих, нормативних та адміністративних актів “нон-лайф” страхування були визначені ще в 70-х роках ХХ ст. у I та II директивах ЄС [5–6].

У післякризовий період характерною є тенденція скорочення валових страхових премій з “нон-лайф” страхування для розвинутих країн Європи та США, у той час як на ринках, що розвиваються (наприклад, Азія), спостерігалось їх зростання. Після падіння обсягу валових страхових премій країн Європи у 2009 році до 411 млрд. євро, у 2010 році уже спостерігалось зростання ринку до рівня 428 млрд. євро, що становить 38,8 % зібраних страхових премій на страховому ринку.

Проаналізуємо особливості функціонування страхових ринків Німеччини, Великобританії та Франції у контексті майнового страхування.

Майнове страхування в Німеччині займає близько 50 % національного страхового ринку. Страховий ринок характеризується тісним взаємозв'язком страхового бізнесу з крупним промисловим капіталом, широко поширена взаємна участь у капіталі і в управлінні. Сектор обслуговування фізичних осіб перевищує юридичних. Що стосується каналів реалізації страхових послуг, то тут найбільша питома вага припадає на страхових агентів. Також Німеччина є справжнім світовим центром здійснення перестраховальних операцій, де найбільшими організаціями є Кельнське та Мюнхенське перестрахові товариства.

Страховий ринок є відносно закритим, хоча відсутні законодавчі обмеження для іноземного капіталу. Споживачі страхових послуг не виявляють великої довіри до іноземних компаній та орієнтовані, головним чином, на підтримку вітчизняних страховиків. Взагалі країна традиційно відрізняється прихильністю клієнта до вітчизняних страхових компаній. Тому проникнення на ринок за допомогою нових каналів продажу є доволі проблематичним. Варто відмітити, що національним страховикам у боротьбі за сфери реалізації своїх послуг доводиться часто занижувати тарифи, хоча це завжди допомагає утримувати свою частку на ринку.

Вважається, що ринок страхування в Німеччині є тотально контрольованим з боку регулюючих органів. Головною функцією державного регулювання є моніторинг рівня платоспроможності та фінансової стійкості страхових компаній. Діє Закон про державний страховий нагляд 1983 року з урахуванням подальших змін, внесених у грудні 1985 року

і жовтні 1990 року, що містить основні правові норми, що регулюють страхові відношення. Страховики в Німеччині підлягають обов'язковому державному страховому нагляду з боку Федерального відомства нагляду за діяльністю страхових компаній (BAV) [7], розташованого в Берліні. Основна мета діяльності федерального органу державного страхового нагляду – захист інтересів страхувальників.

Система страхування Великобританії, на відміну від Німеччини, є однією з найбільш ліберальних у світовому страховому співтоваристві. За кількістю страхових компаній Великобританія займає перше місце в Європі, значно випереджаючи інші країни. Ще однією відмінністю є те, що найбільш поширеним є саме довгострокове “лайф” страхування, натомість як “нон-лайф” страхування користується меншим попитом та представлено традиційними видами, серед яких варто відмітити страхування легкових автомобілів, що знаходяться у приватній власності; домашнього майна та цивільної відповідальності. За основними показниками дана галузь до 2008 року характеризувалася стійкими темпами розвитку.

Здійснення продажів страхових послуг через банки за видами майнового страхування відбувається невисокими темпами, що пов'язано з достатньо жорсткою конкуренцією в даному секторі. Найбільш поширеною є реалізація страхових полісів через брокерів та меншою мірою через прями продажі.

На страховому ринку Великобританії прийнято виділяти Лондонський страховий ринок, що характеризується великою кількістю іноземних страхових компаній як із країн ЄС, так і інших, включаючи корпорацию Ллойдс (Lloyd's), що є унікальною формою об'єднання приватних індивідуальних страховиків [1], та Лондонську асоціацію страхових та перестрахових компаній (LIRMA – London International Insurance and Reinsurance Market Association).

Регулятивною структурою англійського страхового ринку є Управління захисту страхувальників, яке було створено відповідно до закону “Про захист прав страхувальників” 1975 року. Даний закон відіграє значну роль у розвитку страхування та забезпечує необхідні умови для створення особливого компенсаційного фонду страхувальникам, який формується за рахунок грошових відрахувань усіх страхових компаній, що мають ліцензії і здійснюють страхові операції у Великобританії. Функції органу державного страхового нагляду виконує страховий відділ Департаменту торгівлі і промисловості.

Що стосується страхового ринку Франції, то він займає проміжну позицію між жорстко контрольованим ринком Німеччини та ліберальним ринком Великобританії. “Нон-лайф” страхування, аналогічно Великобританії, за обсягом валових страхових премій значно поступається

страхуванню життя. Але кількість страхувальників зі страхування життя є значно меншою.

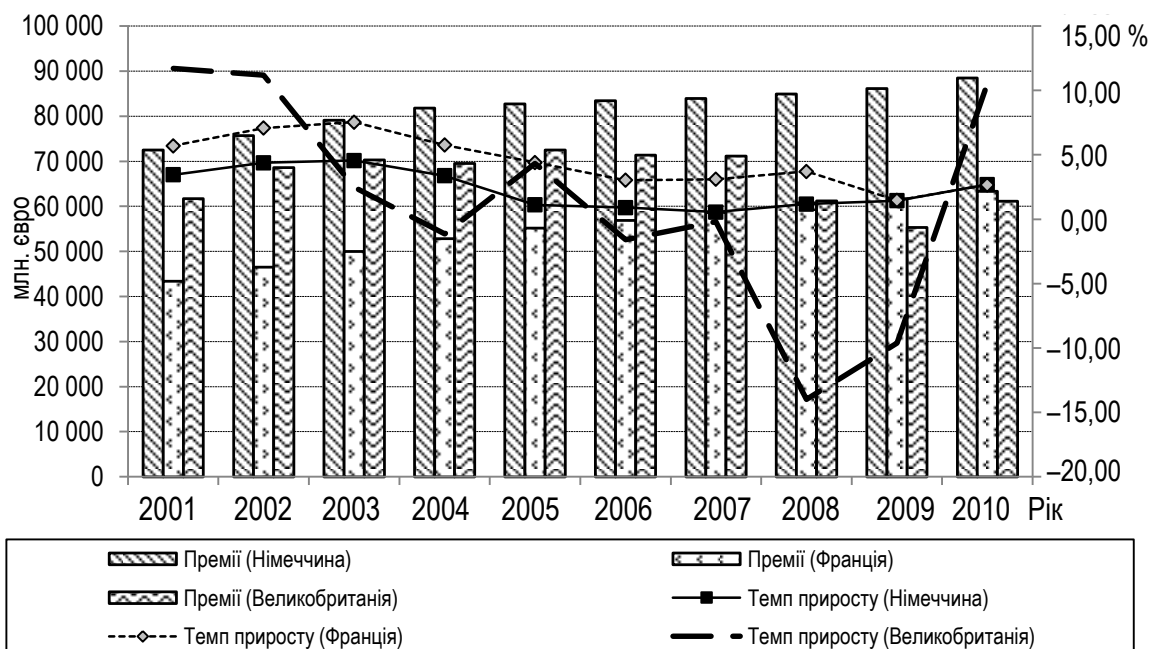
У Франції, як і в Німеччині, віддається перевага реалізації страхових послуг майнового страхування страховим агентам, хоча практика поширення товариств взаємного страхування сприяє прямим продажам, що не вимагають участі будь-яких посередників.

Ринок майнового страхування Франції невпинно зростає. Відповідно до статистики автострахування займає перше місце в структурі майнового страхування. Країна, останньою з європейських країн, запровадила обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, але, незважаючи на даний факт, французька система ОСЦПВ функціонує досить ефективно [2–3].

Разом з Великобританією та Німеччиною Франція являє собою один із провідних ринків майнового страхування в Європі. Франція стала однією з перших європейських країн, де з'явилося спеціальне страхове законодавство [3].

Спільною рисою трьох країн є те, що реалізація страхових полісів через систему банкострахування знаходиться на низькому рівні, що є характерним для всієї галузі “нон-лайф” страхування Європи.

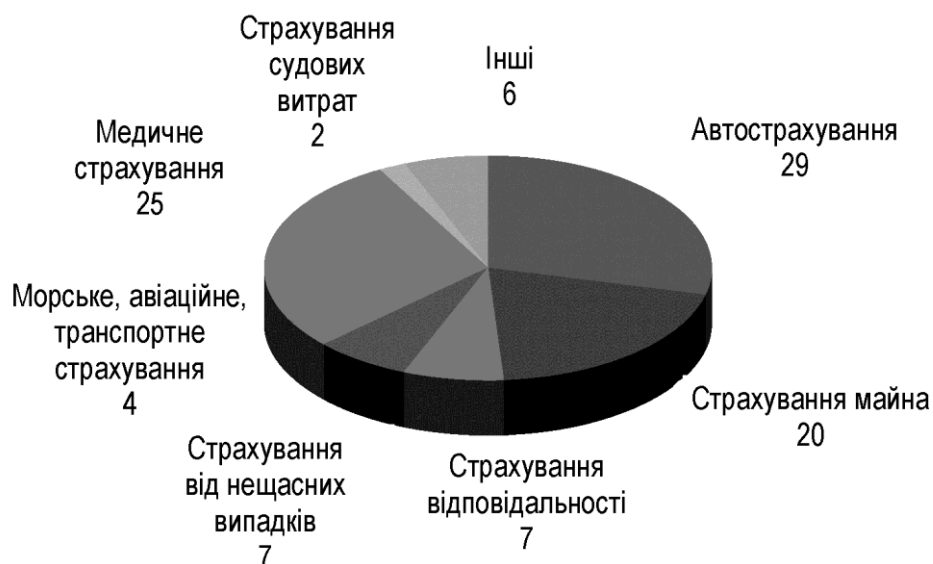
Проведемо дослідження динаміки валових страхових премій для вищенаведених країн (рис. 1) [8].

Рисунок 1 – Динаміка валових страхових премій “нон-лайф” страхування Німеччини, Франції та Великобританії за період 2001–2010 рр.

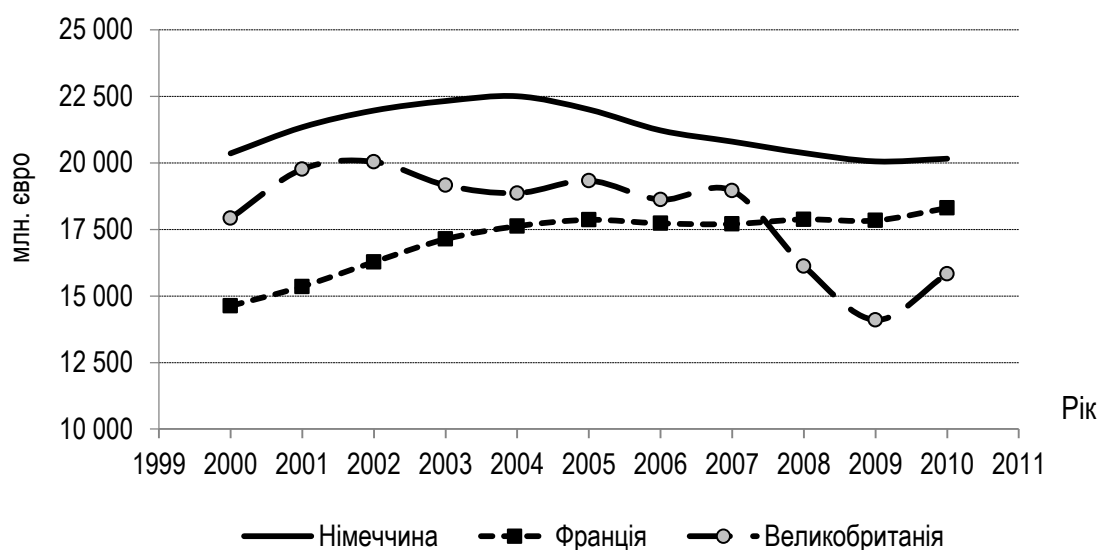
За аналізований період зростання валових страхових премій для Німеччини та Франції відбувалося стабільними та водночас незначними темпами, приблизно 1–5 та 1–8 % відповідно залежно від року (рис. 1). Що стосується Великобританії, то до 2006 року обсяг премій зростав, але вже у 2008 та 2009 роках демонстрував різкий спад на 14 та 10 % відповідно. Позитивна тенденція спостерігається у 2010 році, коли знову почалося зростання. У результаті чого за даним показником Франція випередила Великобританію, але значно поступається Німеччині.

Відповідно до поставленої мети проведемо дослідження галузей автострашування та страхування майна. За розміром валових страхових премій автострашування та страхування майна займають перше та третє місце відповідно у структурі “нон-лайф” страхування Європи (рис. 2).

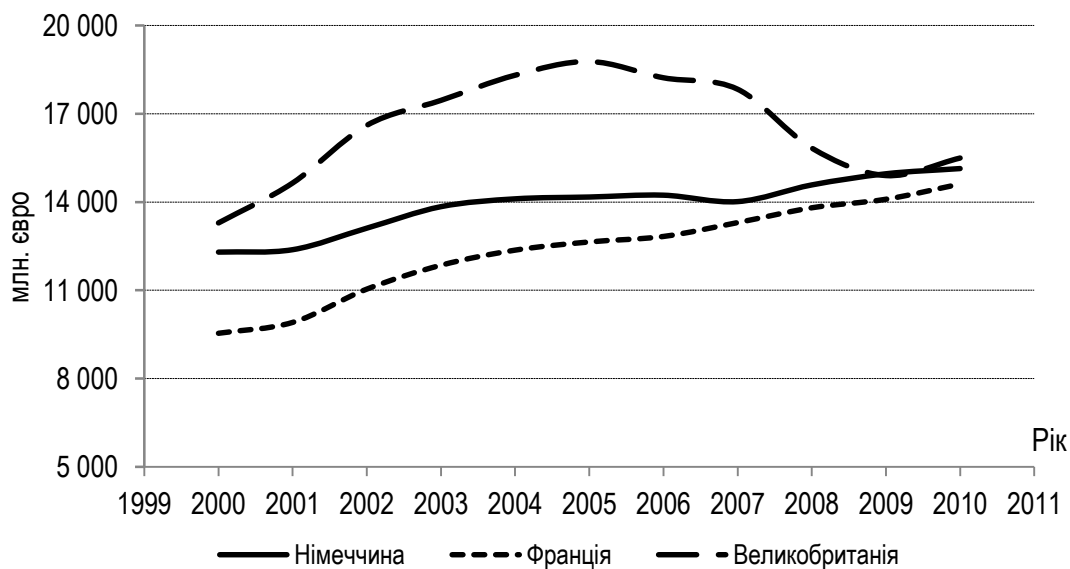
Рисунок 2 – Загальна структура “нон-лайф” страхування країн Європи у 2010 році, %

Обсяг валових страхових премій у галузі страхування автомобілів у Німеччині є значно більшим, ніж у Великобританії та Франції (рис. 3). Найбільшого зростання вдалося досягти у 2004 році, що становило 22 504 млн. євро. Для Великобританії характерним є коливання страхових премій, що супроводжується то збільшенням, то зменшенням їх обсягу з року в рік. Причому починаючи з 2007 року в автострашуванні Великобританії спостерігається негативна тенденція зменшення обсягу премій, на яку також не могла не вплинути світова фінансова криза.

Рисунок 3 – Динаміка валових страхових премій автострахування Німеччини, Франції та Великобританії за період 2000–2010 рр.

Ринок страхування автомобілів Франції за аналізований період демонстрував найбільше стабільне зростання, хоча його темпи протягом 2004–2010 років були незначними. Починаючи з 2008 року за обсягом валових премій Франція випередила Великобританію, яка в даний період характеризувалася значним скороченням премій.

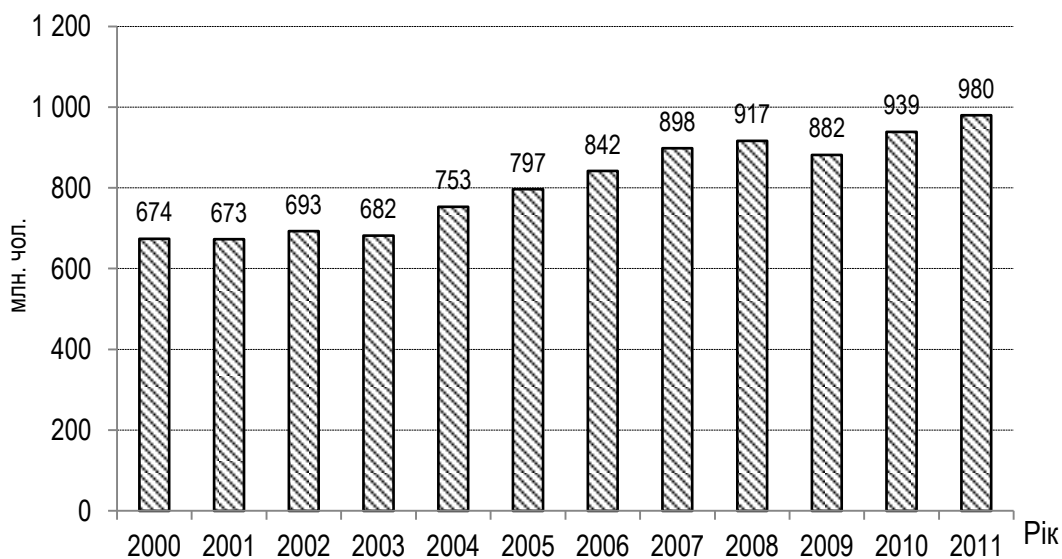

Рисунок 4 – Динаміка валових страхових премій страхування майна Німеччини, Франції та Великобританії за період 2000–2010 рр.

Відповідно до рис. 4 за обсягом страхування майна Великобританія займала перше місце протягом аналізованого періоду, за винятком 2010 року. На даному графіку (рис. 4) для неї спостерігається схожа ситуація, як і у випадку страхування автомобілів. Тобто обсяг валових премій зі страхування майна для Великобританії також демонстрував значне зменшення протягом 2007–2009 років.

Розміри валових страхових премій зі страхування майна для Німеччини та Франції характеризуються стабільним зростанням за даний період порівняно з Великобританією. Характерною є особливість, що за 2009 та 2010 роки за обсягом премій зі страхування майна дані країни знаходяться майже на однаковому рівні.

На сьогодні серед видів майнового страхування активно розвивається страхування туризму, зокрема страхування майна туристів. Таке страхування надається населенню та господарюючим суб'єктам, які мають намір зберегти своє майно, транспортні засоби, фінансові ризики при настанні страхових випадків. Страхування майна туристів проводиться в тому ж порядку, що й страхування в інших галузях економіки. На рис. 5 показано, що період фінансової кризи ознаменувався досить значним скороченням кількості туристів у світі – з 917 до 882 млн. чол. у 2009 році. Але починаючи з 2010 року туристична галузь знаходить ся на підйомі.

Рисунок 5 – Динаміка зміни кількості туристів у світі

Страхування майна туристів включає відповідальність з боку страховика за втрату або пошкодження майна. При цьому дія страхового договору починається з моменту виїзду застрахованого з постійного місця проживання і закінчується в момент його повернення. Застрахувати

за таким договором можна туристське та особисте майно, яке турист має при собі. Під багажем маються на увазі як зареєстровані, так і незареєстровані речі туриста. Крім того, страхуванню підлягають речі, що знаходяться на його одязі та на тілі, а також придбані під час зарубіжної поїздки [4].

Найбільш частими страховими випадками є втрата і крадіжка майна, пограбування, поломка і руйнування майна в результаті аварії автотранспорту, різних протиправних дій третіх осіб (власників готелів, баз відпочинку, спортивних споруд і т.д.) У випадку подорожі літаком вальзи, здані в багаж, зазвичай вважаються застрахованими авіакомпанією-перевізником.

За обсягом страхових премій страхування майна туристів значно поступається іншим видам майнового страхування, але, маючи значний потенціал на страховому ринку, потребує значних зусиль з боку страховиків для забезпечення успішного розвитку.

Висновки. Отже, в результаті проведеного аналізу вдалося дослідити рівень розвитку майнового страхування в розвинутих країнах Європи. Встановлено, що, незважаючи на лідерство за даним видом страхування серед країн Європи, практика функціонування страхових ринків Німеччини, Великобританії та Франції має істотні відмінності, які пов'язані, головним чином, з тенденціями розвитку та питомою вагою обсягу зібраних страхових премій і відшкодувань автомобільного страхування та страхування майна у структурі “нон-лайф” страхування, а також особливостями регулювання та стимулювання каналів збуту страхових послуг.

Список літератури

1. Англійська корпорація Ллойдс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://doladu.com/blogs/starhuvanja-rizik-v/angl-iska-korporac-ja-loid.html> – Назва з екрана.
2. Бабакина Д. Д. Актуальные виды страхования: опыт Франции / Д. Д. Бабакина // Управление корпоративными финансами. – 2010. – № 5. – С. 306–316.
3. Бабакина Д. Д. Современное состояние и структура рынка страхования Франции / Д. Д. Бабакина // Управление корпоративными финансами. – 2010. – № 4. – С. 212–222.
4. Барометр международного туризма ЮНВТО [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_barom12_01_january_statistical_annex_ru_excerpt_0.pdf – Название с экрана.
5. Вторая директива Совета Европы 88/357/ЕЕС от 22 июня 1988 г. о координации законодательных, нормативных и административных актов в отношении прямого страхования, иного, чем страхование жизни, о положениях, направленных на упрощение фактического осуществления свободы оказания услуг, и об изменении Директивы 73/239/ЕЕС [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.znay.ru/law/eec/eec88-357.shtml> – Название с экрана.

6. Первая директива Европейского Совета 73/239/ЕЕС о координации законов, нормативов и административных положений, относящихся к организации и осуществлению деятельности по прямому страхованию, иному, чем страхование жизни [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.znay.ru/law/eec/eec73-239.shtml> – Название с экрана.
7. Страховий ринок Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uig.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=274&Itemid=51 – Назва з екрана.
8. European insurance in figures [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.insuranceeurope.eu/facts-figures/statistical-publications/european-insurance-in-figures> – Title from the screen.

Отримано 24.12.2012

Summary

The article examines the European experience of property insurance and regulation of the insurance market. This paper describes the main trends of property insurance and automobile insurance, which occupy the large part in the structure of non-life insurance for insurance premiums and claims. The author compare the practices of the insurance markets in Germany, France and Britain. The features of the implementation of property insurance in the tourism industry is also analysed.